

RUZHEVICH J.

THE PECULIARITIES OF THE FORMATION OF THE VALUE ORIENTATION OF SENIOR PUPILS ON DIFFERENT STAGES OF STUDYING THE PIECE OF ART

The peculiarities of the formation the value orientation of senior pupils on different stages of studying the epic work are investigated in the article. The author of the article points out that foreign literature provides the development of aesthetic taste, forms the culture of interpersonal relations, promotes the compassion, training education of nobility, tolerance which are the basic values for an individual.

Different methodists have researched the problem of the formation of the value orientation, and their studies are analyzed in the article. The conditions which work towards formation the value orientation and making the personality in the process of studying foreign literature are also the subjects of much study in the article.

The author of the article also uses the sequence of stages in the studying the work of art by L. Miroshnichenko, who pays attention to training pupils for the perception of a work of art, the primary reading the text, preparation for its analysis, the analysis of the delivered text and the concluding (final) lesson.

We also pay attention to the fact that it is important to intrigue the pupils in the stage of the preparation for the perception the work of art.

The teacher picks out the most designing fragments. The pupil is alone with a text during the act of reading and he is impressed by the work of art. Then in stage of preparation for the analysis the senior pupils try to form first impressions. After that in the stage of analysis the pupils determine the contradiction, set up their hypothesis, offer the behavioral models of the characters in definite situations. In the final stage the pupils make conclusions and do the creative tasks.

There are some peculiarities of the formation the value orientation. They are reading the designing extracts, making questions to the text, doing research and anticipatory tasks.

Key words: valuables, value orientation, experimental leaning.

Подано до редакції 6.12.13

УДК 379.851≡371

СОКОЛ Т.Г.

м. Київ, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

У статті розглядаються форми та методи, що використовуються в рамках курсового навчання, та визначаються умови їх застосування на курсах професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів туристичної сфери. Наводяться приклади застосування окремих форм і методів курсової підготовки з практики роботи Інституту туризму Федерації профспілок України.

Ключові слова: курсова підготовка, методи і форми, навчальна екскурсія, ігрові технології, тренінг, майстер-клас.

Постановка проблеми. За прогнозами вітчизняних і зарубіжних вчених серед тенденцій, що будуть впливати на ідеї розвитку цілісної людської особистості у системі освіти XXI століття, однією з провідних є наступність та неперервність освіти як перехід до процесу «навчання упродовж усього життя». Це безпосередньо стосується професійної туристичної освіти. Однією з форм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації професійних туристичних кадрів є курсове навчання.

Курсову підготовку відносять до виду неформальної освіти дорослих, яка, на думку вітчизняних науковців, відрізняється двома основними параметрами, а саме: систематизованістю навчання та цілеспрямованою діяльністю тих, хто навчається, і тим, що здійснюється не обов'язково професійними викладачами. В якості

викладачів можуть виступати, наприклад, фахівці галузі. Неформальна освіта останнім часом набуває авторитету серед дорослих і на неї є попит [1, с. 4].

Туризм як жодна інша сфера суспільного життя і виробництва зазнає постійних трансформацій. Проблема професійної мобільності кадрів туристичної сфери набуває особливої актуальності в Україні в умовах прискореної динаміки соціального і науково-технічного прогресу, швидких змін на ринку праці даної сфери. Ступінь внеску нематеріальних активів у туристичне виробництво примножує роль інтелектуальної праці, а використання нових знань є основним джерелом зростання компетентності організацій [2, с. 4]. Зміни у змісті та технологіях праці в сфері туризму актуалізують необхідність наукових досліджень, пошуків нових

підходів до організації підготовки і перепідготовки кадрів, відбору змісту навчання, вибору його форм та методів, підвищення кваліфікації та вдосконалення професійної підготовки викладацьких кадрів, які готують спеціалістів туристичної індустрії.

Аналіз останніх досліджень з проблеми.

Концептуальні підходи до проблем відбору змісту, форм та методів навчання знаходимо в роботах Ю. Бабанського, В. Безпалька, Б. Гершунського, І. Зязюна, Н. Ничкало, С. Гончаренка, Л. Лук'янової, С. Сисоєвої. Проблеми відбору змісту та форм професійної освіти в туризмі розглядалися в роботах І. Зоріна, В. Квартальнова, В. Федорченка, Н. Фоменко, А. Коноха, В. Лозовецької. Але відбір змісту, форм та методів професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для туризму в процесі курсового навчання має свої особливості, які поки що не знайшли свого відображення у працях науковців і потребують свого дослідження. Зокрема, ця проблема вивчається в Інституті педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України в рамках проведення досліджень з теми „Теоретико-методологічні і методичні засади освіти дорослих РК № 0111U000415”.

Метою даної статті є визначення оптимальних форм і методів навчання кадрів туристичної сфери в рамках професійних навчальних курсів.

Виклад основного матеріалу. Відбір змісту, методів і форм навчання в рамках курсової підготовки майбутніх працівників туризму обумовлюється низкою чинників, серед яких: специфіка аудиторії, обмеженість часу навчання, його практична спрямованість. Це зумовлює вибір специфічних підходів та методик викладання із застосуванням ігрових і проблемних методів навчання, моделювання виробничих та життєвих ситуацій, використання психолого-педагогічних та адаптаційних тренінгів [3].

Так, в Інституті туризму Федерації профспілок України щорічно проводиться курсова підготовка менеджерів туризму та екскурсоводів, працює Тренінгово-консалтинговий центр для фахівців персоналу і керівної ланки туристичних підприємств. Аудиторія слухачів курсів є дуже різноманітною за соціально-демографічними характеристиками, рівнем підготовки, досвідом фахової діяльності, метою, яку вони ставлять собі у навчанні (забезпечити свою зайнятість, знайти відповідну роботу, заснувати власний бізнес, підвищити кваліфікацію, розширити рамки своїх компетенцій в управлінні організацією та персоналом тощо).

Таким чином у змісті навчального матеріалу повинні бути відображені як основи, так і інновації туристичної діяльності, пріоритет надаватися її практичним аспектам, але з врахуванням базових теоретичних засад. Великого значення набуває доступність матеріалу без втрати його змістовності та науково-практичної значущості.

Діяльнісна спрямованість навчання передбачає розгляд теорії на прикладах практичного досвіду роботи туристичних підприємств в умовах реалій правового поля України. Перманентні трансформації в сфері туристичної практики потребують постійного внесення змін у зміст навчальних курсових програм з метою їх швидкої актуалізації. А обмеженість часу навчання диктує необхідність ретельного відбору тематики занять, скорочення й ущільнення їх змісту відповідно до основних завдань підготовки, пошуку найбільш активних методик викладання. В процесі викладання на курсах слід активно звертатись до методу вирішення проблемних питань, розгляду практичних ситуацій, використовуючи, в тому числі, наявний досвід слухачів, вміло застосовуючи форму діалогу. В процесі навчання слід широко використовувати друковані дидактичні та інформаційні матеріали, які роздаються слухачам, комп'ютерну техніку, інтерактивні методи навчання.

У рамках курсової підготовки провідною формою навчання залишаються лекції як найбільш інформаційно ємний засіб подання навчального матеріалу. А організація занять, які в умовах курсової підготовки найчастіше набувають вигляду відкритого діалогу «викладач – слухачі», робить найбільш доцільним застосування таких видів лекцій, як: лекції-бесіди, лекції-консультації, лекції-візуалізації, проблемні лекції тощо.

Лекції-бесіди, як правило, є провідною формою організації курсових занять. Лекції-консультації будуються за типом «питання-відповіді-дискусії-резюме». Лекції-візуалізації найчастіше доцільно будувати у вигляді презентацій із застосуванням комп'ютерної техніки. В ході проблемної лекції засвоєння матеріалу відбувається в процесі спільного наукового пошуку для вирішення проблем через аналіз і порівняння різних точок зору у співробітництві викладача й слухачів.

Ефективною формою курсового навчання є аналіз конкретних проблемних ситуацій, з якими слухачі стикаються або можуть стикнутись в своїй практичній діяльності й які вимагають від них прийняття конкретних рішень або здійснення певних конкретних дій. При чому викла-

дач ставить задачу з вирішення проблемної ситуації, не формулюючи власне саму проблему, яка в цілому прозвучала в теоретичній частині лекції. В процесі аналізу слухачі повинні самостійно сформулювати проблему та знайти її вирішення.

Однією з дієвих форм навчання туристичних кадрів в рамках курсової підготовки є навчальна екскурсія. Навчальні екскурсії дозволяють дослідити процеси фахової діяльності, що вивчаються, безпосередньо у середовищі, де вони звично відбуваються, встановити дієвий зв'язок навчання з життям, розвивають пізнавальні здібності слухачів. Ця форма організації занять ефективна для навчання туристичних кадрів різної кваліфікації. Для слухачів курсів менеджерів туристичної індустрії проводяться екскурсії до туристичних, готельних та ресторанних підприємств з детальним ознайомленням з їх роботою. В Інституті туризму перед екскурсією слухачі отримують спеціальні форми опитувальників-анкет, які вони повинні заповнити за результатами спостережень, зібраних в ході екскурсії матеріалів тощо. У підготовці екскурсодів така форма роботи, як навчальна екскурсія, є обов'язковою. На курсах екскурсодів Інституту туризму ФПУ навчальні екскурсії проводять досвідчені екскурсодів, члени Ліги екскурсодів України. Наприкінці курсу навчання майбутні екскурсодів самостійно розробляють екскурсійні матеріали і проводять пробні екскурсії під контролем викладача.

Серед інтерактивних методик ефективним є використання ігрових професійно-орієнтованих технологій та ігрових форм навчання, які дозволяють розвивати у слухачів професійне мислення, навички самостійної роботи, вміння розв'язувати професійні завдання та приймати управлінські рішення. В процесі гри відбувається моделювання певних виробничих і управлінських ситуацій, які вирішуються слухачами в ігровій формі індивідуально або в команді. Використовуються методи імітаційного моделювання, розігрування ролей, «мозкового штурму», ігрового проектування тощо.

Сучасною формою навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів є тренінги. У наш час вони розглядаються як комплекс ефективних навчальних технологій, які дозволяють сформувати стійкі навички в учасників у різних сферах діяльності.

Тренінг (англ. training управління, – навчання, виховання, тренування) – це інтенсивна форма навчання, що сполучає короткі теоретичні семінари та практичне відпрацювання навичок за досить короткий термін. Тематика тренінгів

для сфери туризму відображає актуальні напрями технології й організації туристичного обслуговування, проблем управління якістю туристичного продукту, зростання його конкурентоспроможності тощо [4, с. 120-121]. В підготовці туристичних кадрів найбільш актуальними залишаються тренінги з продажів, проведення переговорів, взаємостосунків з клієнтами, управління якістю продукту, новітніх технологій, тайм-менеджменту та командоутворення. Добре апробованою є також тематика, орієнтована на працівників туристичних фірм і готельних підприємств. Для керівників вищої ланки найбільш затребуваними є тренінги з лідерства, особистісної ефективності керівника, кадрової політики, нових технологій управління людськими ресурсами.

У практиці бізнес-освіти, в тому числі – туристичної, все більше спостерігається симбіоз тренінга й консалтинга. Консалтинг допомагає знайти рішення, тренінг – визначити шляхи його реалізації. Сформовані в єдиний навчальний пакет, консалтингові та тренінгові послуги спрямовуються на вирішення завдань комплексного розвитку організації й персоналу. Так, наприклад, тренінги-консультації Тренінгово-консалтингового центра Інституту туризму ФПУ орієнтовані на такі групи слухачів як «Початківці», «Менеджери турагенцій», «Бухгалтери», «Керівники структурних підрозділів» і «Власники та керівники туристичного бізнесу».

Ефективною формою навчального тренінга-семінара є майстер-клас. Майстер-клас (англ. master class: master – кращий у якійсь справі; class – урок, заняття) – це особливий жанр узагальнення та розповсюдження досвіду, який представляє собою фундаментально розроблений оригінальний метод або авторську методику, особлива форма навчального заняття, заснована на практичних діях показу й демонстрації творчого рішення певного пізнавального й проблемного професійного завдання [5, с. 4 – 5].

Системоутворюючим елементом майстер-класу є проблемна ситуація. Метою проведення майстер-класу є не повідомлення і засвоєння інформації, а передання продуктивних засобів професійної діяльності. Під час його проведення провідний спеціаліст-майстер (менеджер туристичної фірми, фахівець готельного обслуговування чи екскурсодів) не тільки розповідає, але й показує, як застосовувати на практиці нові технології й методи, ділиться передовим досвідом, долучає до новітніх областей професійного знання. До участі у майстер-класах на курсах

часто запрошують успішних практичних фахівців і бізнесменів, які мають великий досвід у розв'язанні реальних проблем.

У педагогічній моделі навчання домінуюче становище посідає той, хто навчає – педагог-викладач. Саме він визначає практично всі параметри процесу навчання: цілі, зміст, форми, засоби та джерела інформації [6, с. 75]. Натомість аудиторія слухачів курсів, як правило, більш активна в отриманні знань і більш вимоглива до викладача, не залишає поза увагою спірних питань і виявляє більше цікавості до матеріалу занять, ніж звичайна студентська аудиторія ВНЗ чи коледжу. В свою чергу, все це сприяє створенню специфічної емоційної атмосфери довіри, обумовлює нівелювання офіційних педагогічних рамок і кордонів, співробітництво педагога і слухачів, їх фактичний перехід від «суб'єкт – об'єктних» стосунків до «суб'єкт – суб'єктних», що ставить відповідні вимоги до особистих якостей викладача. Тому особливого значення набуває питання професійної та психологічної підготовки викладацького корпусу до роботи в рамках курсів професійного спрямування, опанування методикою викладання предметів відповідно до специфіки курсової підготовки, а також – дослідження й розробка цих питань у педагогічній науці.

Висновки. Врахування зазначених особливостей у підходах до курсової професійної підго-

тов_ки кадрів туристичної сфери сприятиме становленню дійової неперервної системи освіти як основи соціальної і професійної мобільності населення [7, с. 14].

Література

1. Сігаєва Л. Є. Характеристика структури освіти дорослих в сучасній Україні / Л. Є. Сігаєва // Вісник Житомирського державного університету : Випуск 59. Педагогічні науки. — 2011. — С. 38—42.
2. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туризму : монографія / Г. І. Михайліченко. — К. : Київ. нац. торг.-екон. Ун-т, 2012. — 608 с.
3. Пальчук М. Психолого-педагогические аспекты профессионального образования в сфере туризма / Марина Пальчук [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://tourlib.net/statiti_tourism.
4. Лукьяненко Е. А. Тренинговые услуги в украинском туризме: состояние, тенденции, проблемы / Е. А. Лукьяненко, И. М. Яковенко // Культура народов Причерноморья. — 2012. — № 221. — С. 120—122.
5. Организация и проведение мастер-классов. Методические рекомендации / сост. А.В. Машуков; под ред. А. Г. Обоскалова. — Челябинск : Челябинский институт переподготовки и повышения квалификации работников образования, 2007. — 13 с.
6. Лук'янова Л. Провідні особливості навчання дорослих / Лариса Лук'янова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наукових праць. — К.- Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2009. — Випуск 1. — С.72—80.
7. Сігаєва Л. Є. Концепція розвитку освіти дорослих в Україні / Л. Є. Сігаєва. — К. : ЕКМО. — 2009. — 44 с.

СОКОЛ Т. Г.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ФОРМ И МЕТОДОВ КУРСОВОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ТУРИСТСКОЙ СФЕРЫ

В статье рассматриваются формы и методы, используемые в рамках курсового обучения, и определяются условия их применения на курсах профессиональной подготовки, переподготовки и повышения квалификации кадров туристской сферы. Приводятся примеры использования отдельных форм и методов курсовой подготовки из практики работы Института туризма Федерации профсоюзов Украины.

Ключевые слова: курсовая подготовка, методы и формы, учебная экскурсия, игровые технологии, тренинг, мастер-класс.

SOKOL T. G.

DETERMINATION OF THE FORMS AND METHODS USING AT THE EDUCATIONAL COURSES OF THE TOURIST SPHERE PERSONNEL

Article is devoted to the selection of the most appropriate forms and methods used at the educational courses. There have been defined the conditions of there application in the professional training, retraining and improvement of professional skills of tourist sphere staff. There have been illustrated the examples of using separate forms and methods of course training in Institute of Tourism of Trade Unions' Federation of Ukraine.

Key words: educational courses, methods and forms, educational excursion, playing technologies, training, master class.

Подано до редакції 6.12.13